

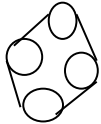
**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA...**

Sepiteba 01, 2019: Penitiko 12 [Pentecost 12]

Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakatata se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu-cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakavacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa oqo Siga ni Turaga Sepiteba 01, 2019:

Ai Vakamacala me baleta na Jeremaia: 1. *Sa yavutaki nodra bula na matatamata na Isireli vua na Kalou, sa solia kina vei Mosese na Vunau e Tini, mera muria ka talairawarawa kina. Ke ra talaidredre ena lewa ni Kalou ena vakaoqo: talaidredre = totogi se vakavulici; talairawarawa = vakalougatataki. Eda raici iratou na parofita e tolu: Emosi, Osea kei Aisea ka ratou bula ka parofisai enai ka 8 ni senitiuri. Eda raica ni ko Emosi e vakabibitaka na ‘Dodonu ni Kalou’ [Justice of God] kei Osea na ‘Loloma ni Kalou’ [God’s mercy and love], ia ko Aisea e vakabibitaka na ‘Savasava se Tabu (tu tani)ni Kalou [Holiness of God]. 2. Ko Jeremaia e parofisai enai ka 7 ni senitiuri e Juta: era sa kau oti vakabobula na Isireli [northern kingdom] ki Asiria ena 722 ka sa roro mai na gauna ka sega ni tarovi rawa mera kau vakabobula kina na Juta [southern kingdom] ki Papiloni. Ko Jeremaia eratou parofisai tiko ena gauna vata kei Apakuki, Sefanaia, Isikeli kei Taniela. Ko Jeremaia a yaco me parofita ena 627 [BC/BCE] ka veiqaravi ena 627-586 mai na nona yalataka na veivakabobolataki, a raica na ka e yalataka ena vuaviri nei Jesuralemi [586 BC/BCE] vei Nebukanesa na Tui Papiloni [II Tui 21-25]. E donuya na gauna nei tui Josaia [640-609 vakamatei enai valu], Jioasi [3 na vula], Jioiakimi [609-598], Jioiakini [3 na vula], Setekaia [597-492, yabaki 11 nona tui]. Sa kenai balebale ni nona gauna ni parofisai e donuya e lima na tui: Josaia [640-609], Jioaasi, Jioiakimi [609-598], Jioiakini [vula 3 ena 598] kei Setekaia [598-587]. 3. Ko Jeremaia 1:4-10: Na yaca ‘Jeremaia’ e rawa ni kenai balebale na ‘talaraki’ se ‘taracake’ [Jeremaia 1:10] me vaka ga na vosa vakavavalagi na ‘raise’ kei ‘raze’ e tautauvata na kenai rorogo, ia e duidui na kenai balebale. Na yacana sa veiganiti vinaka kei*

na nona cakacaka vakaparofita, me vaka e vakayagataka na vosa ruarua ogo: na veitalaraki se veivakarusai kei na veitarai cake. Ko Jeremaia e kai Anacoci [edaidai na yacana ko Anatah], ka rauta e 6 na kilomita [3 na maile] mai Jerusalemi. Me vakataki Joni na Dauveipapitaiso, ea kacivi ni sa qai kunekunetaki tiko ena ketei tinana. Ea sucu mai na vuvale vakabete nei Ilai ka yalataki kina nira na mate dole ga nona kawa ka sega nira yacova na gauna ni qase. 4. Sa rauta me tekivu gone ni sa qai yabaki 17 ga, ka sega ni rawarawa na nona cakacaka vakaparofita; eratou a saga me vakamatei koya na nona vuvale ni sa cauravou ga, baleta ni sega ni salavata na nona parofisai kei na lewa ni tui kei ira na veiliutaki. Sa vakasalataki ira na kai nona mera soro ki Papiloni, ia era sega ni ciqoma ka ra la'ki totaki Ijipita; ia e mani vakavuna na nodra vakarusai ka kauvakavesu ki Papiloni. Era kauwaitaki Jeremaia na kai Papiloni, ia e sega ni via lako kina, ka vakavuna na nodra cati koya na kai nona. Ea qai la'ki kauvakavesu ki Ijipita, ka kau ena domo ni Uciwai na Nile ena yanuyanu ko Elephantine, na vanua e nanumi ni a kau taumada kina na Kato ni Veiyalayalati, ka la'ki ni tini sara yani ki Iciopea. 5. E rauta e 40 na yabaki na veiqaravi nei Jeremaia, 627-596BC/BCE; ka donumaka na gauna ni bula dredre vakapolitiki kei na yavavala ni vanua. Nai vola na 'tagi, lele'se Lele i Jeremaia, e 5 ga a kena wase, sa vinaka meda wilika vata kei nai vola nei Jeremaia. Sa tekivu me kasura mai na nodra bula vakayalo na Isireli: baleta ni ra sa talaidredre Vua na Kalou, era sa vakatotogitaki. Dua na tiki ni vola ogo e vola ko Peruki na Vunivola nei Jeremaia. 6. Sa parofita cati ko Jeremaia mai vei ira na tui, kei ira talega na lewe ni vanua, nona vuvale baleta nai vakarau ni nona vosa. Ia, sa dua vei ira na parofita rogo ka mana nona veiqaravi ena mata ni Kalou. Sa parofisaitaka na kau vakabobula ki Papiloni kei na nodra lesu tale mai na kai nona. Ena Jeremaia 29:1ff nai vakasala mera qarava vakavinaka nodrai tavi ena vanua ni veivakabobulataki, ena oti ga e 70 na yabaki [29:10] era sa na lesu tale ka mera vakadeitaka ni tu ga ena i naki ni Kalou na veika sa yaco vei ira...wili gusutaka na 29:11 na tikina totoka. Na Jeremaia 2:19 [wilika] na tikina sa kovuta kece nai naki ni vola kei na veika sa yaco vei Juta kei Isireli kei na koro turaga ko Jeruselemi. E na tokalau kei Jerusalemi e tiko kina na qara vatu ka vakatokai na Qara vatu nei Jeremaia [Jeremiah's Grotto], na vanua ni nona masumasu ena gauna ni nona rarawa, yaluma kei na galili ni tutaudua. Ena qaravatu ogo e no kina na delana ka vakatokai ko Kolikoca ka lauvako kina ko Jisu ena kauveilatai 6. Sa lomani Isireli vakalevu ko Jeremaia, sa tukuna na dina kei na dodonu ni Kalou. Sa yalataki ena nonai vola na veiyalayalati vou sega ni volai ena vatu me vaka na Vunau e Tini [Lako Yani 20:1ff], ia nai vunau, ko ya ena volai ena yalodra se lomadra [31:31-34], ogo na vakasama cecere sa mai vakatakila ka bulataka ko Jisu Karisito.

Jeremaia 2:4-13: Sa taro tiko na Kalou ena matanitu ruarua ko Juta kei Isireli se cava beka na nona cala vei ira na qase ka sa vakavuna na nodra biuti Koya: a. Era gole tani mai vua; b. era laki qaravi matakau. Taroga tiko na Kalou se o koya beka ogo nai sau ni levu ni nona lomani ira me vaka na 'watina' [2], ka kauti ira mai Ijipita, ka maroroi ira e loma ni veikau, ka kauti

ira sara ki na vanua bulabula ka vuavuaivinaka? II. Era sega ni tarogi koya na Juta kei Isireli, ‘Evei ko Jiova ka kauti keda cake mai Ijipita...? Segalega ni ra taro na bete, ‘E vei ko Jiova?’ se taro ko ira na daunivunau se nai vakatawa, ‘E vei ko Jiova?’ se taro ko ira na parofita, “Evei ko Jiova? Ia era sa tarogi Peali ga? III. Ena vuku ni gole tani oqo era sa na totogitaki kina ko ira kei na nodra kawa mai muri. *Ko ira mada ga mai Katimi [Saipurusi] kei Kitari [Arapea] era sega ni veisautaka nodra kalou, dina ga ni kalou lasu ka sega na betena, ia ko ira na Juta kei Isireli era vakalou vua na Kalou dina ko Jiova, era sa veisautaki Jiova ki na kalou matakau.* IV. Sa vakaraitaka na Kalou ni sa kidacala ko lomalagi ni raica nai tovo vakaloloma ka lolovira oqo; ko ya na qaravi kalou sega na betena ka vakaiukuukutaki walega. Ko ira talega era qarava, e sega na betedra ka tawa yaga talega. Sa vakaga e rua nai yaloyalalo oqo: dua, ‘ko ira na noqu tamata era sa biuti au, na mataniwai ni bula; rua, ko ira na noqu tamata era sa tara e dua nai keli wai ka sega ni tao kina na wai, sa lu tikoga...sa sega na betena, oqo na wai era sa vakanuinui kina. Sa vaka nai vosavosa vakaviti ko ya, “*Vakanuinui ki na bilo cicila.*” V. *A cava beka na kenai balebale vei keda ena noda lotu kei na noda dui bula? A cava li meda lako tani mai kina enai vurevure ni wainibula se mataniwai ni bula? A cava li na vuna eda vakanuinui kina ki nai vurevure ni wai e sega na botona? [raica vata oqo kei Jisu na Wai ni bula ena Joni 4:13-15;7:35-39; Vakatakila 21:6;22:1-2, etc].*

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta kei na bula ena veisiga! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei*

Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro[Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimataniu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na mataniu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakaruva [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 81 sa vakabibitaka na vale ni soKalou, vale ni soro kei na nona vakalagilagi na Kalou. Baleta ni cecere ka lagilagi ka dokai na Kalou, sa dodonu vua na tamata me qarava na Kalou savasava ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu.

Same 81: 1,10-16: I. Na Same ena gauna ni vakacagicagi [holiday] ka seretaki kina na veituberi loloma ni Kalou kei na nona veivakabulai mai na veivakabobulataki mai Ijipita. Sa vakadinadinataka ga ko Isireli kei Juta na nona dina kei na nona veivakabulai na Kalou, dina ga ni lako sese na tamata. II. Ko Tevita na Tui e vakacuruma nai vakatagi ena nodra sere na Isireli [I Veigauna 25] ka vakaraitaki kina ni soKalou e salavata na vakaitavi ni yago kei nai vakatagi me vakarokorokotaki ga kina na Kalou. III. Sa salavata na Same ogo kei na Jeremaia 2 e cake: na dina kei na loloma ni Kalou sa dei tu, ia sa lako tani na tamata mai na Kalou dina ki na kalou ni vuravura ogo. Sa solia tu na Kalou na galala, ia sa vakaraitaka na veivakalougatataki ni vakarorogo ka muri Koya na tamata. Ke talaidredre ka sega ni vakarorogo sa

na sotava ga na leqa: ni dua e talai dredre ena totogitaki, ni na talairawarawa ena vakalougatataki. Sa diva tu na Kalou mera lesu mai ka talairawarawa, ena totoloma nona veivuke, me vakadruga na meca... 'Au na vakani kemuni ena witi vinaka sara ka vakamamautaki kemuni ena oni ni veikau' [16].

C. Ai Vakamacala me baleta nai vola vei ira na Iperiu: *Nai Vola vei ira na Iperiu se Isireli [Jiu] sa volai enai Vola Tabu vakaviti ni vola ko Paula [kau mai na KJV] nai vakadewa vou vakaviti sa biu laivi ko Paula. Sa duidui sara nai vola nei Paula kei nai vola ogo ka sega ni tekivu ena vosa "Koi au ko Paula..." ia ena duatani na vosa. Na vosa vaKirisiki e vakayagataki e duidui sara mai na kena vakayagataki enai VTM, ka ni vola ogo e vakayagataka na vosa vaKirisiki ena kenai veta e cake [classical Greek]. E levu na yaca e tukuni ni vola nai vola, ia nanumi talega ni vola e dua na marama lotu me vakataki Pirisila, na wati Akuila [wilika Roma 16:3; Cakacaka 18:26; 1 Korinica 16:19]. Baleta ga nira sega ni dokai na marama ena gauna ko ya, sa na uasivi ga me biu kina na yacana e dua e rogo ka turaga me vakataki Paula kei ira tale eso. Ia, ko koya e vola e kila vakavinaka nonai VTM [Tanakh kei na Lawa-Torah] ka dua e tamata lotu vaKarisito yalo dina; E kune kina na vakasama cecere ogo: 1. Ko Jisu na Luve ni Kalou sa talairawarawa me mate ena vukuda, sa cecere kina ko koya mai veiira na parofita ena Veiyalayalati Makawa, vei ira na agilosi, vei Mosese. 2. Sa betelevu tawamudu ka uasivi vei ira na bete kece enai VTM. 3. Vei Jisu duaduaga sa yaco kina na noda vakabulai, ko koya nai soro donu ka uasivi mai na manumanu kece sa vakayabori. 4. Na wase 11 sa totoka taudua ni vakabibitaki kina na yacadra na tamata vakabauta dina; na wase 12 sa dusia ga na bibi ni noda rai matua vei Jisu, sega vei Mosese se dua tale nai vakaraitaki ni lotu makawa, ia me vakaraici Jisu ga se vakaraici Jisu matua enai vakaraitaki ni vakabauta, na vosota kei na mate ena kauveilatai, na tucake tale kei na soli vakailoloma ni bula ena vukuka...ko Jisu ga, sega ni dua tale baleta ni ko Jisu ga sa vakatekivuna ena vakataucokotaka na vakabauta. Sa sereki ka vakamacalataki nai vakarau ni lotu enai VTM, oti sa tukuni Jisu ni vinaka cake se vinaka sara mai nai vakarau ni soKalou, vakarau ni bula. Ko Jisu duadua ga sa cecere ka qaqa, sega tale e dua. Na wase 13 sa tukuna na vosa totoka ogo: Sai koyakoya tikoga ko Jisu Karisito, ena siga sa oti, kei na siga e daidai kei na veisiga e muri' [8] se 'Ni sa sega na noda koro eke, me da tiko vakadua kina, ia eda sa vakasaqara ga e dua ena muri mai' [14].*

C. Iperiu 13: 1-8, 15-16: **I.** Sa mai vakacavara tiko na Dauvolavola enai vakasala ni bula vaKarisito: 1. *Na tamata vaKarisito sa bula veilomani;* 2. *Na tamata vaKarisito sa dauveiciqomi ka veikauwaitaki [hospitality];* 3. *Na tamata vaKarisito sa kauwaitaki ira ka vukei ira era tiko leqa;* 4. *Na tamata vaKarisito sa rauti koya na veika sa tu vua, sa galala mai na kocova nai lavo se nai yau kei vuravura.* 5. *Sa vakadeitaka ga ena nona bula na vosa ni Turaga, 'Au sa sega sara ni biuti iko se laivi iko.'* Na tamata vakabauta sa sega ni dodonu me leqataka e dua na ka, sa vakaraviti koya ga vua na Kalou. **II.** **Na tikina 7-8 sa vakabibitaka:** a. *Nai liuliu vinaka, sa vunautaka nai Tukutuku Vinaka, ka soqoni ira mai na veisau nodra bula;* b. *Nai liuliu vinaka, sa bula kaya na vakabauta ka vakayarayarataki ira mai na tamata vei Jisu me nodra Turaga kai Vakabula;* c. *Nai liuliu vinaka, sa veiqaravi ena yalo dina me yacova na mate.*

*Sa vakatavulica na tamata me kila nai balebale ni soli bula me yacova na mate; d. Nai liuliu vinaka, ni sa oti nona gauna sa biuta tu mai e rua na ka bibi oqo: 1. Nai vakarau vinaka sa vakaraitaka ena nona bula; 2. Na nona bula sa veivakauqeti vei ira na muri mai. III. Na tikina e 8: Sa vakadeitaka ni sega ni veisau ko Jisu Karisito: sai koyakoya tikoga ena noa, e daidai kei na veisiga mai muri. Sa sega sara ni veisau se veivukuyaki se veigoleyaki na Kalou sa mai vakaraitaka ena bula nei Jisu Karisito. A cava ga meda leqataka? IV. Na tikina 15-16: 1. Sa vakabibitaki kina na noda tusanaka tikoga vua na Kalou nai madrali [*sacrifice-na veika eda vakacabora se solia taucoko vua na Kalou ka sega tale ni dua na ka e vakavo*] ni vakavinavinaka ena gusuda ena vuku ni nona loloma na Kalou sa mai vakaraitaka ko Jisu Karisito me rawa kina na bula vei keda na tamata. 2. Sa vakabibitaka na veika ga eda raica mai na tikina 1-3 e cake na noda dau nanuma na caka vinaka kei na dausolika: [*na veika eda solia taucoko ka sega ni lomalomarua kina, sa soli ga ena yalo loloma mai na yaloda taucoko*] oqo ga na nodai madrali vua na Kalou. Sa talei dina ni dusia na Dauvolavola na ka e rua oqo me nodai madrali vua na Kalou, na gusu sa ia tiko na vakavinavinaka vua na Kalou kei na noda caka loloma se caka vinaka kei na noda dausolika. V. *Sa bolei keda tikoga enai vakarau ni noda masu me levu cake na vakavinavinaka ka tovolea meda dausoli ka mera vukei kina na vakaloloma kei ira era leqa tu...oqori ga me nodai madrali. Sa dusia tikoga na mataqali lotu e dodonu meda vakayacora: oqo na veika meda vakabibitaka sara ka da tovolea meda lakosivita nai vakarau ni lotu eda vakayacora tiko, ko ya na nanumi keda ga. Sa dua na ulutaga meda veitalanoataka vakabibi sara!**

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke kei na Cakacaka:

A. Ko Luke e vola nai vola e rua oqo: ko Luke na Kosipeli kei na Cakacaka ni Apositolo. Meda raica mada vakalekaleka: Na vuniwai ko Luke [Kolosa 4: 14], na kai Kirisi, kenai balebale ni tamata lotu vaKarisito ka sega ni Jiu me vakataki iratou na tisaipeli nei Jisu se ko iratou ka vola na vo ni Kosipeli: Maciu, Marika kei Joni. Ko Luke e vola taumada na Kosipeli rauta na 60 AD/ACE mai Roma se Sisaria. Na Kosipeli nei Luke, e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Oqo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na ‘god-good+ spell-‘tale’ or ‘news’, e vu mai na vosa vaKirisi na ‘euangelion’: ‘eu’ good + angelion-message]. Na Kosipeli nei Luke sa dusia na sucu, bula, cakacaka, na mate kei na tucake tale i Jisu. Ko Luke, na Kosipeli ni soro, ko Jisu na nodai

soro, ko koya sa voroka na bai kecega ni veivakaduiduitaki ka vakaduavatataki keda, na Jiu kei na kai matanitu tani, na tagane kei na yalewa, ko ira na tamata savasava kei keda edai valavalaca. Ko Jisu Karisito nai Vakabula kei vuravura; na Kosipeli nei Luke sa baleti vuravura raraba. Nai karua ni vola nei Luke na Nodra Cakacaka nai Apositolo, sa dusia na cakacaka ni Yalo Tabu me tukuni Jisu e vuravura taucoko Eso era kaya ni dodonu me yaca ni vola ga na 'Cakacaka ni Yalo Tabu'. Nai vola na Cakacaka [Acts] sa tomana kina na cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu. Sa tomana kina na veika sa vakayacora ko Jisu, o koya ka vakatavuvuli vei ira na tamata, mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka yu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba[Cakacaka 2:1ff].

B. Meda raici Luke/Cakacaka kei Maciu, Marika kei Joni: E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti vuravura taucoko [inclusive]: a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Seg a ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Seg a ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake "an orderly narrative/account"--- "mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni" Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba. 3. E levu cake na matailalai ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni vuvale [pen-portraits]: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Ogo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakeusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na 'Jisu' dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na

dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakaugeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

D. Luke 14: 1, 7-14:

I. E salavata toka nai talanoa eda raica ena macawa sa oti kei na 14:2-6: Sa vakabulai na turaga ‘buketevatu’ [vuce ni kete ena wai ca --‘dropsy’] ena Siga ni Vakacecegu ka tarogi talega ko Jisu ena vuku ni cakacaka vinaka e vakayacori vei ira na manumanu mera vukei ka vakabulai; sa na uasivi kina na nona vakabulai na luvei Eparaama, e dua na tamata. Sa matata ni oti ga na soKalou ena vale ni lotu [synagogue] sa ra sureti sara ena kana magiti ena nona vale e dua e vakaitutu cecere, ko ya e dua na Farisi kilai levu. Ni ra sa kana tiko sa na raica ko Jisu ko ira era sureti kei na dui vanua era dui dabe kina. *Na kanavata talega sa dau vakayagataki ena kanavata mai lomalagi ena Matanitu ni Kalou. Ni tiko ena noda vakasama na tikina vakayalo koya sa na ganita vinaka me vakayagataka ko Jisu na kana magiti ena vosa vakatautauvata ena 14:7-14. Ena kana vata koya era sa veisugusugu na sureti se ko cei e dabe e cake se na vanua cecere. Ena soqo vakaviti sa macala vakasigalevu nai dabedabe, ko na kilai vinaka na nomui tutu vakavanua ena vanua o dabe kina. Ena soqo vakalotu sa dau laurai vinaka talega na vanua eda dui dabe kina, eso sa matau mera kaya ni nodra ga nai dabedabe e cake [top table]. Ni laurai levu ni ko dabe cala, sa ka vakamadua ni ko sa vakatalai mo lesu ena vanua e dodonu mo dabe kina. *Nai vakasala ni dodonu mo qai kacivi ga mo toso cake mai na vanua ko sa dabe kina ki ra; ena vinaka cake mo kacivi mo toso ki cake ka ca ga mo vakaroti mo toso sobu ki ra. Sa no eke na vakasama kei nai vakarau ni bula ni yalo malumalumu kei na yalo malua.** II. Na tikina e 12 sa koto kina nai vakasala ni veisureti vei ira mera mai kana magiti. Sai vakarau ni noda veisureti mera sureti ga ko ira eda kila, na turaga kei na marama kilai, vakaicaqe se vutuniyau, vakaitutu, turaga ni vanua se marama ni vanua; e namaki tiko ni na dua na gauna ena vakalesui tale na veisureti, ko ya me saumi lesu na veisureti. Na kena veibasai na nodra sureti ga ko ira na sega ni rawa ni dolea na veisureti baleta ga ni sega ni tu vei ira nai yau mera sauma lesu na veisureti. *[E sega ni kaya ko Jisu ni cata na veisureti vei ira ga na weka se ko ira eda kila, ko koya e a tiko ena soqo ni vakawati mai Kena e Kalili].* Ni tauyavutaki e dua na veisureti me ra mai kana na sega na medra

kei na kedra, sa na rairai coka tiko na vakasama sa vakaraitaka oqo ko Jisu. IV. Ena tikina e 14 ena sega beka ni na totolo na kena yaco mai na veivakalougatataki, ia mai muri ga, era na tucake tale na tamata yalosavasava ka caka vinaka ka ra na kunea na vua ni nodra dina kei na caka dodonu, na kenai kuri ko ya era na tucake talega na dau cakacala mera veilewai. V. *Na dauloloma kei na veikauwaitaki me vaka na veisureti ena kana magiti sa dua nai vakarau totoka vaKarisito eda sa raica talega e na Iperiu e cake.*

3. *Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:*A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc, se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo